SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

IV. ÚS 423/2022-59

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Ladislava Duditša (sudca spravodajca) a zo sudcov Libora Duľu a Miroslava Duriša v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľov [redacted], oboch zastúpených JUDr. Andrejom Garom, advokátom, Štefánikova 14, Bratislava, proti postupu Okresného súdu Bratislava I v konaní vedenom pod sp. zn. 3 P 159/2015 a proti postupu Krajského súdu v Bratislave v konaní vedenom pod sp. zn. 11 CoP 142/2021 takto

r o z h o d o l :

1. Postupom Okresného súdu Bratislava I v konaní vedenom pod sp. zn. 3 P 159/2015 a postupom Krajského súdu v Bratislave v konaní vedenom pod sp. zn. 11 CoP 142/2021 **b o l o p o r u š e n é** základné právo sťažovateľov na prerokovanie veci bez zbytočných prieťahov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a právo na prejednanie ich záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.

2. Sťažovateľovi **p r i z n á v a** finančné zadosťučinenie v sume **2 000 eur**, ktoré **j e** mu Okresný súd Bratislava I **p o v i n n ý** zaplatiť do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

3. Sťažovateľke **p r i z n á v a** finančné zadosťučinenie v sume **1 000 eur**, ktoré **j e** jej Okresný súd Bratislava I **p o v i n n ý** zaplatiť do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

4. Okresný súd Bratislava I a Krajský súd v Bratislave **s ú p o v i n n é** nahradiť sťažovateľom trovy konania v sume **520,22 eur** spoločne a nerozdielne a zaplatiť ich právnemu zástupcovi sťažovateľov do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

5. Vo zvyšnej časti ústavnej sťažnosti **n e v y h o v u j e** .

O d ô v o d n e n i e :

I.
Ústavná sťažnosť sťažovateľov a skutkový stav veci

1. Sťažovatelia sa ústavnou sťažnosťou doručenou ústavnému súdu 2. marca 2022 domáhajú vyslovenia porušenia základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prieťahov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a práva na prejednanie veci v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) postupom Okresného súdu Bratislava I (ďalej len „okresný súd“) v konaní vedenom pod sp. zn. 3 P 159/2015 (ďalej len „napadnuté konanie okresného súdu“) a postupom Krajského súdu v Bratislave (ďalej len „krajský súd“) v konaní vedenom pod sp. zn. 11 CoP 142/2021 (ďalej len „napadnuté konanie krajského súdu“). Sťažovatelia navrhujú, aby ústavný súd prikázal krajskému súdu v ním vedenom napadnutom konaní konať bez zbytočných prieťahov, a zároveň každý zo sťažovateľov žiada priznať primerané finančné zadosťučinenie vo výške 6 000 eur od okresného súdu.

2. Uznesením ústavného súdu č. k. IV. ÚS 423/2022-35 z 20. septembra 2022 bola ústavná sťažnosť sťažovateľov prijatá na ďalšie konanie v celom rozsahu.

3. Z ústavnej sťažnosti, zo súdneho spisu a z priložených príloh vyplynul nasledujúci stav veci:

Sťažovatelia matka maloletého a maloletý sú účastníkmi konania v konaní o zmenu úpravy výkonu rodičovských práv a povinností k maloletému a o zvýšenie výživného na maloletého vedenom na okresnom súde od 19. novembra 2015. Sťažovateľka ako matka maloletého v rámci napadnutého konania podala návrh na zvýšenie výživného 19. apríla 2017. Okresný súd meritórne rozhodol na pojednávaní 21. novembra 2018. Rozsudok okresného súdu bol sťažovateľke doručený 22. februára 2019 a bolo proti nemu podané odvolanie zo strany oboch rodičov dieťaťa.

4. Okresný súd predložil krajskému súdu vec na rozhodnutie o odvolaní 20. mája 2019. Odvolací súd vrátil vec okresnému súdu 3. júla 2020 bez rozhodnutia z dôvodu, že nebolo rozhodnuté o dovolaní podanom otcom maloletého proti uzneseniu odvolacieho súdu z 21. júla 2017. Okresný súd predložil spis Najvyššiemu súdu Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“) 30. októbra 2020 po realizovaní úkonov spojených s doručovaním dovolania a vyjadrenia k dovolaniu stranám konania. Najvyšší súd uznesením č. k. 7 Cdo 218/2020 z 15. decembra 2020 odmietol podané dovolanie a súdny spis bol okresnému súdu vrátený 18. januára 2021. Okresný súd predložil vec odvolaciemu súdu opätovne 7. mája 2021. Odvolací súd vykonal 7. decembra 2021 pojednávanie, ktoré odročil na 25. január 2022 na účely doplnenia dokazovania a rozhodnutia. Predmetné pojednávanie bolo bez jeho otvorenia odročené na neurčito, následne bolo nariadené pojednávanie na 10. máj 2022, ktoré bolo zrušené a odročené na 6. september 2022. Na pojednávaní 6. septembra 2022 krajský súd o veci rozhodol rozsudkom tak, že upravil styk otca s maloletým a zvýšil výživné na maloletého.

II.
Argumentácia sťažovateľov

5. Sťažovatelia v podanej ústavnej sťažnosti napádajú postup okresného súdu a krajského súdu v konaní o zmenu úpravy výkonu rodičovských práv a povinností, o zvýšenie výživného na maloleté dieťa, ktoré ku dňu podania ústavnej sťažnosti trvá viac ako 7 rokov, a uvádzajú:

a) Z úkonov vykonaných krajským súdom a najmä z úkonov okresného súdu vyplýva, že postup súdov je neefektívny, nesústredený a zdĺhavý, a to i po zohľadnení pandémie koronavírusu a s ňou spojených obmedzení. Sťažovatelia zdôrazňujú, že veci týkajúce sa starostlivosti o maloletých patria do kategórie vecí vyžadujúcich si výnimočnú rýchlosť konania a majú sa vybavovať prednostne. Tiež tvrdia, že v danej veci nejde o právne či skutkovo náročnú vec, pretože tento typ konania patrí do štandardnej a početnej rozhodovacej agendy všeobecných súdov, a že účastníci napadnutých konaní sa počas konaní nesprávali spôsobom, ktorý by mohol byť ako osobitná okolnosť zohľadnený pri posudzovaní dôvodov vzniku zbytočných prieťahov v predmetných konaniach. Sťažovatelia podľa svojho názoru poskytovali okresnému súdu, ako aj krajskému súdu riadnu súčinnosť a v stanovených lehotách predkladali všetky požadované listiny a vyjadrenia. V dôsledku postupu súdov v napádaných konaniach sú sťažovatelia už siedmy rok vystavení právnej neistote v otázke výkonu rodičovských práv a povinností k maloletému dieťaťu.

III.
Vyjadrenie okresného súdu a krajského súdu a replika sťažovateľov

III.1. Vyjadrenie okresného súdu:

6. Okresný súd pripustil vznik zbytočných prieťahov v konaní v období od 2. decembra 2018 do 20. februára 2019, pričom podľa jeho názoru na celkovú dĺžku trvania konania mala vplyv aj skutočnosť, že spis sa od 20. mája 2019 do 21. septembra 2020 a od 5. mája 2021 do 21. októbra 2022 nachádzal na krajskom súde (približne 3 roky) a od 27. októbra 2020 do 22. januára 2021 (približne 3 mesiace) na najvyššom súde. K ústavnej sťažnosti sa vyjadril aj zákonný sudca, ktorému bola vec pridelená 24. januára 2022, t. j. v štádiu odvolacieho konania. Podľa jeho názoru ide o skutkovo, ako aj právne zložitú vec s rozsahom spisu približne 3000 listov, pričom celková dĺžka konania bola v danom prípade zásadne ovplyvnená potrebou zabezpečovania prekladov a doručovania úradnej korešpondencie na ostrov Man, kde žije otec maloletého.

III.2. Vyjadrenie krajského súdu:

7. Krajský súd poukázal na úkony vykonané vo veci samej, pričom uviedol, že senát 11CoP je dlhodobo zaťažený vysokým nápadom vecí, v príslušnom oddelení bolo k 30. septembru 2022 nerozhodnutých 184 vecí [nápad neodkladných opatrení a vecí vyžadujúcich si mimoriadnu rýchlosť konania (vrátane Pu, CoPno) predstavoval v priemere mesačne 25 vecí], preto nebolo v možnostiach konajúceho senátu veci vybaviť skôr napriek maximálne vynakladanému úsiliu. Dôvody, pre ktoré nebolo možné vec vybaviť skôr, sú objektívneho charakteru, čo by podľa krajského súdu mal ústavný súd zohľadniť.

III.3. Replika sťažovateľov:

8. Sťažovatelia zotrvali na svojej argumentácii, pričom zvýraznili, že napadnuté konanie týkajúce sa starostlivosti o maloletých trvá viac ako sedem rokov, čo nemožno považovať za primeranú lehotu ani po zohľadnení skutočností, ktoré uviedli súdy oboch inštancií vo svojich vyjadreniach.

IV.
Posúdenie dôvodnosti ústavnej sťažnosti

9. Ústavný súd podľa § 58 ods. 3 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) upustil od ústneho pojednávania, pretože po oboznámení sa s ústavnou sťažnosťou a so stanoviskami účastníkov konania, ako aj s obsahom spisu všeobecného súdu dospel k názoru, že od neho nemožno očakávať ďalšie objasnenie veci, a preto pristúpil k posúdeniu veci samej.

10. Podstata námietok sťažovateľov v súvislosti s namietaným porušením ich základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prieťahov a práva na prejednanie ich záležitosti v primeranej lehote je založená na tvrdení o nekonaní, resp. o neefektívnej činnosti okresného súdu, ako aj krajského súdu v napadnutom konaní, ktoré je svojou povahou kategóriou konania vyžadujúcou si rýchlejší postup konajúceho súdu.

11. Ústavný súd si pri výklade základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prieťahov garantovaného v čl. 48 ods. 2 ústavy osvojil judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESĽP“) k čl. 6 ods. 1 dohovoru, pokiaľ ide o právo na prejednanie veci v primeranej lehote, preto v obsahu týchto práv nemožno vidieť zásadnú odlišnosť (napr. II. ÚS 55/98, I. ÚS 132/03, IV. ÚS 302/2020).

12. Pri posudzovaní otázky, či v súdnom konaní došlo k zbytočným prieťahom v konaní, a tým aj k porušeniu základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru, ústavný súd v súlade so svojou doterajšou judikatúrou spravidla zohľadňuje tri základné kritériá, ktorými sú (i) právna a faktická zložitosť veci, o ktorej súd rozhoduje, (ii) správanie účastníka súdneho konania a (iii) postup samotného súdu. V súlade s judikatúrou ESĽP v rámci prvého kritéria ústavný súd prihliada aj na predmet sporu (povahu veci) v posudzovanom konaní a jeho význam pre sťažovateľa.

13. Z hľadiska právnej a faktickej zložitosti veci ústavný súd uvádza, že v napadnutom konaní sa riešila otázka úpravy výkonu rodičovských práv a povinností k maloletému sťažovateľovi, otec maloletého je cudzincom, neovláda štátny jazyk, komunikuje anglicky, zdržiava sa na ostrove Man. Uvedené svedčí o faktickej zložitosti prípadu, keďže súdy museli zabezpečiť preklady podaní, ako aj rozhodnutí a výziev súdu do anglického jazyka, navyše po vypovedaní právneho zastúpenia otcom maloletého bolo potrebné zabezpečiť aj doručovanie do cudziny, pričom ostrov Man je samosprávnou korunnou depenciou Spojeného kráľovstva, doručovanie sa realizuje prostredníctvom haagskeho Dohovoru o doručovaní súdnych a mimosúdnych písomností v cudzine v občianskych a obchodných veciach z 15. novembra 1965, čo signalizuje aj zvýšenú mieru právnej zložitosti.

14. Z hľadiska povahy veci išlo o opatrovnícke konanie, v rámci ktorého sťažovateľka, ako matka maloletého žiadala o zvýšenie výživného, otec maloletého žiadal o úpravu styku s maloletým. Možno teda akceptovať tvrdenie sťažovateľov, že typovo šlo o konanie, ktorému je potrebné venovať zvýšenú pozornosť a konať promptne.

15. K správaniu sťažovateľov ústavný súd uvádza, že správanie maloletého sťažovateľa nemohlo mať vplyv na dĺžku súdneho konania. Sťažovateľka ako matka maloletého v konaní spôsobila určité prieťahy, keďže pojednávanie nariadené okresným súdom na 13. jún 2016 bolo na žiadosť matky odročené na 23. september 2016, na pojednávanie nariadené okresným súdom na 14. december 2016 sa matka nedostavila, pojednávanie nariadené na 13. november 2017 bolo odročené na 8. január 2018, pretože matka nepreukázala úhrady školného. Inak sťažovateľka poskytovala súdom súčinnosť a na ich výzvy reagovala včas.

16. Konanie na okresnom súde bolo začaté 19. novembra 2015, keď otec maloletého podal návrh na zmenu úpravy styku s maloletým a návrh na vydanie predbežného opatrenia. Okresný súd vykonal pojednávania 13. júna 2016, 23. septembra 2016, 14. decembra 2016, 12. júna 2017, 18. septembra 2017, 13. novembra 2017, 8. januára 2018, 9. februára 2018, 6. apríla 2018, 19. septembra 2018 a 21. novembra 2018, keď okresný súd rozhodol rozsudkom o neupravení styku otca s maloletým, o zrušení povinnosti realizovať audiovizuálny kontakt s maloletým a zamietol návrh matky na zvýšenie výživného, rozsudok bol stranám konania odoslaný 22. februára 2019. Okrem toho okresný súd rozhodoval o návrhoch otca na nariadenie predbežného, resp. neodkladného opatrenia uzneseniami z 21. decembra 2015, 5. augusta 2016, 23. marca 2017, 12. októbra 2017 a 30. apríla 2018, 24. júla 2017 sa uskutočnil výsluch maloletého v prítomnosti kolízneho opatrovníka. Súdny spis bol predložený krajskému súdu 20. mája 2019.

17. Konanie na okresnom súde teda trvalo takmer 4 roky, okresný súd síce nebol vo veci nečinný, avšak je zrejmé, že jeho postup bol do značnej miery neefektívny, keďže napriek počtu uskutočnených pojednávaní sa o merite veci rozhodlo až po 3 rokoch, pričom vo veci nebolo nariaďované znalecké dokazovanie. Nebolo možné opomenúť ani značnú procesnú aktivitu otca maloletého, ktorý opakovane žiadal o nariadenie neodkladného opatrenia, čo nepochybne prispelo k predĺženiu konania. Na dĺžku konania mala nepochybne vplyv aj už konštatovaná skutková a právna zložitosť veci spočívajúca v nutnosti vyhotovovania prekladov a doručovania do cudziny. V okolnostiach prejednávanej veci ale možno konštatovať, že uvedené okolnosti neospravedlňujú dĺžku konania takmer 4 roky vo veciach starostlivosti o maloletého.

18. Konanie pred odvolacím súdom o merite veci trvalo od mája 2019 do septembra 2022, t. j. viac ako tri roky, čo je v tomto type konania neprimeraná dĺžka odvolacieho konania. Možno tu rovnako akceptovať skutkovú a právnu zložitosť veci, avšak v postupe krajského súdu badať aj obdobia nečinnosti (od mája 2019 do júla 2020, od mája 2021 do decembra 2021).

19. Rovnako aj z pohľadu celkovej dĺžky napadnutého konania, ktoré začalo v novembri 2015 a o odvolaní bolo rozhodnuté v septembri 2022, čo prestavuje dĺžku konania v opatrovníckej veci takmer 7 rokov, sa postup okresného súdu, ako aj krajského súdu nejaví ako efektívny a takáto dĺžka konania nie je v súlade so základným právom sťažovateľov na prerokovanie veci bez zbytočných prieťahov a právom na prejednanie ich záležitosti v primeranej lehote.

20. Na základe uvedeného preto ústavný súd konštatuje, že okresný súd, ako aj krajský súd v napadnutom konaní porušili základné právo sťažovateľov na prerokovanie veci bez zbytočných prieťahov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a právo na prejednanie záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru (výrok 1).

21. Vzhľadom na to, že krajský súd o veci už rozhodol a súdny spis bol zaslaný okresnému súdu na vykonanie potrebných procesných úkonov, ústavný súd nevyhovel návrhu sťažovateľov na vyslovenie príkazu konať vo vzťahu ku krajskému súdu v zmysle čl. 127 ods. 2 druhej vety ústavy (výrok 5).

V.
Priznanie primeraného finančného zadosťučinenia

22. Cieľom primeraného finančného zadosťučinenia je dovŕšenie ochrany porušeného základného práva v prípadoch, v ktorých sa zistilo, že k porušeniu došlo spôsobom, ktorý vyžaduje poskytnutie vyššieho stupňa ochrany, nielen vyslovenie porušenia, prípadne príkaz na ďalšie konanie bez porušovania základného práva (m. m. napr. IV. ÚS 210/04, IV. ÚS 302/2020).

23. V prerokúvanom prípade podľa názoru ústavného súdu prichádza do úvahy priznanie finančného zadosťučinenia. Vo vzťahu k maloletému sťažovateľovi ústavný súd prihliadol na to, že napadnuté konanie ako celok pred okresným súdom a krajským súdom trvalo takmer 7 rokov.

24. Vo vzťahu k sťažovateľke ústavný súd prihliadol aj na jej správanie najmä v začiatkoch napadnutého konania (bod 15 tohto nálezu), keď istou mierou prispela k dĺžke napadnutého konania.

25. Rovnako ale nemožno opomenúť, že sťažovatelia sa domáhajú priznania primeraného finančného zadosťučinenia len od okresného súdu. Výška priznaného finančného zadosťučinenia teda odzrkadľuje dĺžku konania pred okresným súdom, keďže tento nemôže byť postihnutý za dĺžku konania pred krajským súdom.

26. V týchto okolnostiach sa ústavnému súdu javí ako primerané priznanie finančného zadosťučinenia vo výške 2 000 eur pre maloletého sťažovateľa a vo výške 1 000 eur pre sťažovateľku, ktoré bude povinný uhradiť okresný súd v zmysle § 135 ods. 1 zákona o ústavnom súde do 2 mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu (výroky 2 a 3). V prevyšujúcej časti návrhu sťažovateľov na priznanie primeraného finančného zadosťučinenia ústavný súd nevyhovel (výrok 5).

VI.
Trovy konania

27. Ústavný súd priznal sťažovateľom (§ 73 ods. 3 zákona o ústavnom súde) nárok na náhradu trov konania v celkovej sume 520,22 eur v zmysle ich návrhu.

28. Pri výpočte trov právneho zastúpenia sťažovateľov ústavný súd vychádzal z vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov (§ 11 ods. 3). Základná sadzba odmeny za úkon právnej služby uskutočnený v roku 2022 je vo výške 193,83 eur a hodnota

režijného paušálu je vo výške 11,63 eur. Sťažovateľom vznikol nárok na náhradu trov konania za tri úkony právnej služby uskutočnené v roku 2022 (prevzatie a príprava zastúpenia, podanie ústavnej sťažnosti ústavnému súdu, písomná replika), čo spolu činí sumu 781,56 eur vrátane príslušnej sadzby dane z pridanej hodnoty, pretože právny zástupca je subjektom registrovaným pre daň z pridanej hodnoty ako jej platiteľ. Ústavný súd viazaný návrhom sťažovateľov im priznal nárok na náhradu trov konania v celkovej sume 520,22 eur.

29. Priznanú náhradu trov právneho zastúpenia sú okresný súd a krajský súd povinné spoločne a nerozdielne uhradiť na účet právneho zástupcu sťažovateľov (§ 62 zákona o ústavnom súde v spojení s § 263 Civilného sporového poriadku) označeného v záhlaví tohto nálezu v lehote dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu (výrok 4).

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 13. decembra 2022

Ladislav Duditš
predseda senátu